

Dějiny Bulharska v datech

- usazování Thráků v době bronzové
- **8.-6.stol.př.Kr.** řecká kolonizace území (základy měst Achtopol, Sozopol, Pomorie, Nesebr, Varna, Balčik)
- **4.stol.př.Kr.** Makedonci dobyli na Thráciích jejich území (Filip Makedonský založil dnešní Plovdiv), ale jejich nadvláda trvala celkem jen asi 50 let
- **2.stol.př.Kr. - 4.stol.n.l.** nadvláda Římanů, silný vliv civilizační a kulturní (viz.zbytky měst na Trnovsku, lázně Chisarja, pozůstatky rudných dolů apod.)Thráky si však definitivně podmanili až r.46 př.Kr. Po rozdělení Říma připadlo území Byzancii
- **681** Turkotatarský chán Isperech Asparuch(asi 644-701) založil první bulharskou říši, když ve spojení se Slovany porazil Byzanc a vymohl si na ní samostatnost (sídelní město Plisca). Spojením protobulharů se sedmi slovanskými kmeny vznikl základ dnešních Bulharů. Nezávislost Bulharska upevnil Asparuchův nástupce chán Tervel, který se též podílel na zastavení expanze Arabů (**717**).
- **864** Boris I.(vládl v letech 852-889) přijal po porážce Byzancí křesťanství od cařihradského patriarchy a šířil cyrilo-metodějské písmo (velký význam pro rozvoj národní kultury, ale izolace od proudů západních). Zpočátku byl příznivcem západního křesťanství. Sporů mezi Římem a Cařihradem využíval k vytváření vlastní církve.Vládu předal synovi Vladimírovi a odešel do kláštera.V zájmu udržení křesťanství ho však sesadil a pomohl na trůn svému dalšímu synovi Simeonovi, který byl též mnichem.
- **917** Simeon (865-927) r.893 převzal vládu po bojích s bratrem Vladimírem a prohlásil se carem Bulharů a Řeků. Vyhlásil nezávislost bulharské církve. Novým sídelním městem říše se stala Preslav. Zde kolem sebe shromáždil slovanské spisovatele (např.Jan Exarcha). Pod vlivem "lžiproroků" uvěřil ve zvláštní poslání a po léta vedl války bez vůle po míru. Vláda Simeona je obdobím územního rozmachu (pokořil Byzanc, Řecko, Srbsko a dostal se až k osmanské Heladě), rozkvětu kulturního a architektonického.Byla dovršena slavinizace.Po jeho smrti nastává krize.
- **10.stol.**, rozvoj feudalismu, vznik nevolnictví, bída způsobená častými válkami. Protestem bylo tzv.bogomilství (zal.pop Bogomil) zaměřené proti církvi, která vlastnila velké feudální statky.Vrcholu dosáhlo hnutí za cara Petra (927-969). Vnitřního oslabení využila Byzanc a v letech 972-1018 postupně ovládla říši. Nadvláda trvala do r.1185.
- **1185** bojarští bratři Asen a Petr vyhlásili 2.bulharskou říši. Novým sídlem se stalo Veliké Trnovo.
- **1.pol.13.stol.** všeobecný rozkvět , Bulharsko vedoucí mocností Balkánu, dosaženo hranic Simeonovi říše, rozvoj obchodu a řemesel, první mince (car Ivan Asen), upevnění státní organizace, 1235 římským papežem uznán ortodoxní patriarchát
- **2.pol.13.stol. -14.stol.**, úpadek, vnitřní rozpad státu, spory mezi bojary vzájemně, bojary a duchovenstvem, bogomilské hnutí, selská povstání (Ivajlov, 1277-80), nápor tatarských hord, války s Byzancí a Srbskem
- **konec 14.stol.**, Bulharsko je rozdělené na tři části: trnovské a vidinské carství a dobrudžské knížectví. Takto oslabené nemohlo klást vážnější odpor Turkům, kteří po ovládnutí Malé Asie vtrhli r.1352 na Balkán.
- **od r.1396** turecká nadvláda, Turci zavedli vlastní správní systém vojenského typu, půdu drželi bohatí feudálové a členové sultánovy rodiny, vojenští a církevní hodnostáři, veškeré ostatní obyvatelstvo patřilo k tzv."stádu" a bylo společensky i právně diskriminováno, ponižováno (odvlékání žen do

harémů) a vykořisťováno. Jediným náboženstvím se stalo muslimství, křesťanské kostely byly přestavěny na mešity či bořeny, nové směly vznikat jen na odlehlých a méně viditelných místech, nesmělo se užívat zvonů pouze dřevěných klepadel (dodnes v Rilském monastýru). Mnohá povstání vzniklá pod vlivem osmanských porážek byla krvavě potlačena. Jinou formou odporu bylo hajductví (bulh. chajduti), kdy se v lesích sdružované skupinky zbojníků mstili za křivdy. Tito lidoví hrdinové vstoupili do tisíců balad a písní. Zastaralý turecký systém společensky, kulturně i hospodářsky Bulharsko značně zbrzdil.

• **18.-19.stol.** národní obrození, šířilo se z klášterů (Rilský monastýr) a spolu s ním sílil i odpor vůči utlačovateli. Inteligence se orientovala na Řecko. Dobrovolníci se účastnili řeckého povstání proti Turkům (1821-27) a rusko-turecké války (1828-29). Boj za osamostatnění církve skončil sultánovým příkazem (1870) o samostatnosti církve v čele s exarchou. V Srbsku a Rumunsku se připravoval osvobozenecký boj (revolucionáři Rakovski, Levski, Botev ad.), který měl vyvrcholit 1.5.1876 masovým povstáním. Vinou zrady a nezájmu bulharských statkářů bylo však potlačeno. Následovaly krutosti, které vyvolaly v Evropě pobouření a Rusko tak získalo záminku pro vypovězení války Turecku v zájmu své zahraniční politiky.

• **1878** po rusko-turecké válce vedly evropské mocnosti dlouhá jednání o osudu Balkánu. Podmínky nejprve diktovalo Rusko (kongres v San Stefanu), které usilovalo o vytvoření velkobulharské říše, podřízené ruskému vlivu a umožňující přístup ke Středozevnímu moři. Obratnou diplomacií O.von Bismarcka se však značně posílil vliv Německa. Na kongresu v Berlíně (13.6.-13.7.) bylo rozhodnuto o založení bulharského knížectví, Východní Rumélie se stala autonomní osmanskou provincií. V čele knížectví stanul Alexandr Battenberský, po jeho sesazení proruskými důstojníky ho nahradil Ferdinand Coburg doporučený Rakousko-Uherskem, který se nechal korunovat za cara. Za pomoci ruských důstojníků byla vybudována armáda a státní správa, v kultuře a hospodářství sehráli velkou roli také Češi.

• **1912** státy tzv.Balkánského spolku (Bulharsko, Srbsko, Černá Hora, Řecko) za podpory ruského cara Mikuláše II. začaly válku s Tureckem s cílem oslabit osmanskou moc na Balkáně, osvobodit Makedonii, Thrákii a Albánii. Se závěry Londýnského kongresu (30.5.1913) nebylo Bulharsko spokojené (zejména s rozdělením Makedonie).

• **1913** Bulharsko vyhlásilo válku Srbsku. Přecenilo své síly, když se proti němu obrátili všichni bývalí spojenci (vyjma Černé Hory) a navíc Rumunsko a Turecko podporující též Srbsko. Bulharsko přišlo o všechna dobytá území, též o jižní část Dobrudže. Balkánský spolek se rozpadl, vzniklo nové teritoriální uspořádání Balkánu. Vzhledem k rozporům mezi velmocenskými záměry a cíli balkánských národů zůstal Balkán pověstným sudem střelného prachu. Revanšistické nálady proti Srbsku a proněmecká orientace cara Ferdinanda vedla k připojení Bulharska na stranu centrálních mocností (Německo, Rakousko-Uhersko, Turecko).

• **1915** Bulharsko vstoupilo do světové války. Po porážce ztratilo mnoho teritorií včetně přístupu k Egejskému moři a stalo se ekonomicky závislé na západním kapitálu. Armáda byla redukována na 20 000 mužů.

• **1918** pokus o vyhlášení republiky (Rajko Daskolov), vláda B.zemědělského svazu (A.Stambolijski), fašistická diktatura (A.Cankov), neúspěšné povstání BKS, vláda Vojenského svazu (K.Georgiev), po abdikaci cara Ferdinanda I. Nastoupil jeho syn Boris III., který nastolil monarchofašistickou diktaturu. Vládl 25 let, orientoval se na fašistické Německo (dodavatel zemědělských produktů), zemřel r.1943 v Sofii za dosud nevyjasněných okolností. Následníkem se stal jeho pětiletý syn Simeon II. Až do puče r.1944 za něj vládla tříčlená regentská vláda.

• **1938** Bulharsko zbrojí. Má v tom podporu Německa (ačkoliv odmítá nacistickou politiku) a souhlas Řecka zastupujícího Balkánskou dohodu. Na vyzbrojení bylo použito 10 mil. USD z francouzsko-

britské půjčky.

- **1941** pod nátlakem Německa Bulharsko přistoupilo k OSA, paktu fašistických mocností, a otevřelo Němcům strategický přechod do Jugoslávie a Řecka
- **5.9.1944** SSSR vyhlásil Bulharsku válku, ale po průniku Sovětů na bulharské území (28.10.) vypukl puč Vlastenecké fronty a byla svržena monarchofašistická diktatura. Bulharsko uzavřelo příměří se SSSR, Velkou Británií a USA a zavázalo se k účasti ve válce proti Německu.
- **1945** v prvních poválečných volbách vítězí komunisty kontrolovaná Vlastenecká fronta, jelikož jiná kandidátní listina nebyla nabídnuta
- **15.9.1946** po referendu vyhlášena Bulharská lidová republika (BLR), ministerským předsedou Georgi Dimitrov, přijata socialistická ústava, znárodnění, kolektivizace, plánované hospodářství, úzké vazby na SSSR, členství v RVHP a Varšavské smlouvě, vedoucí silou BKS, vedle ní mohl existovat pouze Bulharský zemědělský lidový svaz. Od r.1954 stál v čele BKS Todor Živkov, který byl v letech 1962-71 též ministerským předsedou a od změny ústavy v r.1971 prezidentem. Pod vlivem sovětské perestrojky proklamoval reformy, ve skutečnosti však pokračoval v neostalinské politice. Před svým svržením se snažil svalit vinu za neúspěchy strany na muslimskou menšinu.
- **1990** v červnových svobodných volbách uskutečněných po vlně masových demonstrací zvítězila reformovaná BKS s názvem Bulharská socialistická strana (BSP), prezidentem se stal Petar Mladenov, premiérem umírněný Andrej Lukanov (únor-říjen 1990). Po vlně stávek byl prezident přinucen k rezignaci (hájil kontroverzní zásah proti studentům), premiér Lukanov rezignoval v říjnu. Teprve pak byla nastoupena cesta k demokratickým změnám a tržnímu hospodářství. 15 nejdůležitějších stran se spojilo v unii Sjednocených demokratických sil (SDS) a dohodlo se na společném postupu změn. Byla též podepsána dohoda o zachování sociálního smíru. Prvním demokraticky zvoleným prezidentem se stal Želju Želev, premiérem nezávislý Dimitar Popov (prosinec 1990-listopad 1991). Po necelém roce ho vystřídal Filip Dimitrov (listopad 1991-prosinec 1992). V **r.1992** se konaly nové volby. SDS byla poražena koalicí Socialistů, přeběhlíků z SDS a etnických Turků. Premiérem se stal Ljuben Berov (prosinec 1992-říjen 1994). Další volby v **r.1994** vyhrála absolutní většinou BSP vedená Žanem Videnovem (leden 1995-únor 1997; před ním byla krátce premiérkou Reneta Indžová) a podporovaná zejm. staršími a venkovskými voliči, kterých se tempo změn dotýkalo nejsilněji. Bulharsko se totiž potýkalo s velkými ekonomickými problémy. Krize započala v r.1993 a vyvrcholila v letech **1996-97** v souvislosti s potravinovou krizí hrožící přerůst až v hladomor. Míra inflace vystoupila na konci roku 1996 na 310% a průměrný plat činil cca 20 USD. Nezaměstnanost postihla 10,4% obyvatelstva. 33% Bulharů žila pod prahem chudoby. Prognózy počítaly s ohrožením bídou u 90% obyvatelstva. Obrovsky vzrostla kriminalita, zejm. loupeže a přepadení, krádeže aut, ale také přepadávání obchodů s potravinami. "Hladovějící lid bere zákon do svých rukou, rozbíjí výlohy a zmocňuje se potravin," napsal v závěru února 1997 bulharský deník Demokracija. V té době rezignovala vláda. Byla vyhlášena generální stávka. Do dalších voleb vedl zemi z pověření nového presidenta, Petra Stojanova, Stefan Sofijanský. V dubnových volbách zvítězila opět SDS, která získala v parlamentu pohodlnou většinu, premiérem se stal v květnu Ivan Kostov. Nová vláda podepsala tříletou smlouvu s Mezinárodním měnovým fondem, který uvolnil první půjčku. Pod záštitou EU za velké angažovanosti Německa byla Bulharsku poskytnuta turecká potravinová pomoc. V této době byl také stanoven fixní poměr 1000Lv=1DM (následovala nová měna, 1 nový Lev se rovná 1000 starých). V prosinci 1999 premiér Kostov propustil 10 ze 16 ministrů. Oficiálním důvodem bylo zefektivnění jednání s EU, která počátkem měsíce vyzvala Bulharsko k zahájení rozhovorů o přidružení.
- **2000**. Situace v zemi se za poslední tři roky výrazně zlepšila. Stabilizuje se ekonomika a obnovuje se i kdysi velmi významný turistický ruch. Prioritou zahraniční politiky je vstup do EU a NATO. Bulharská diplomacie předpokládá, že podmínky vstupu by mohly být splněny kolem r.2006. Zatím se

však Bulharsko stále potýká s nízkým HDP, inflací, nezaměstnaností, problémy v zahraničním obchodě, malým zájmem zahraničních investorů atd. Stále nebylo dosaženo životní úrovně a HDP před krizí z roku 1993. Kupní síla obyvatelstva je minimální.

Simeon II. - poslední bulharský král nar. 1937. Rod: Sasko-Koburský (příbuznost s královským rodem portugalským) následníkem trůnu se stal v pěti letech po smrti svého otce Borise III. r. 1943, až do puče r. 1944 za něho vládla regentská vláda. 1946 po vyhlášení republiky emigroval s královnou-vdovou do Egypta. Do roku 2001 žil v Portugalsku. Od roku 2001 se Simeon II. na vrátil do Bulharska.

Literatura k tématu:

Dorovský, I.: České země a Balkán, Brno 1973.

Amort, Č.: Dějiny Bulharska, Praha 1980.

Rychlík, Jan: Dějiny Bulharska. Lidové noviny, Praha, 2000. NOVINKA

Weithmann, Michael, W.: Balkán 2000 let mezi východem a západem. Vyšehrad, Praha, 1996.